

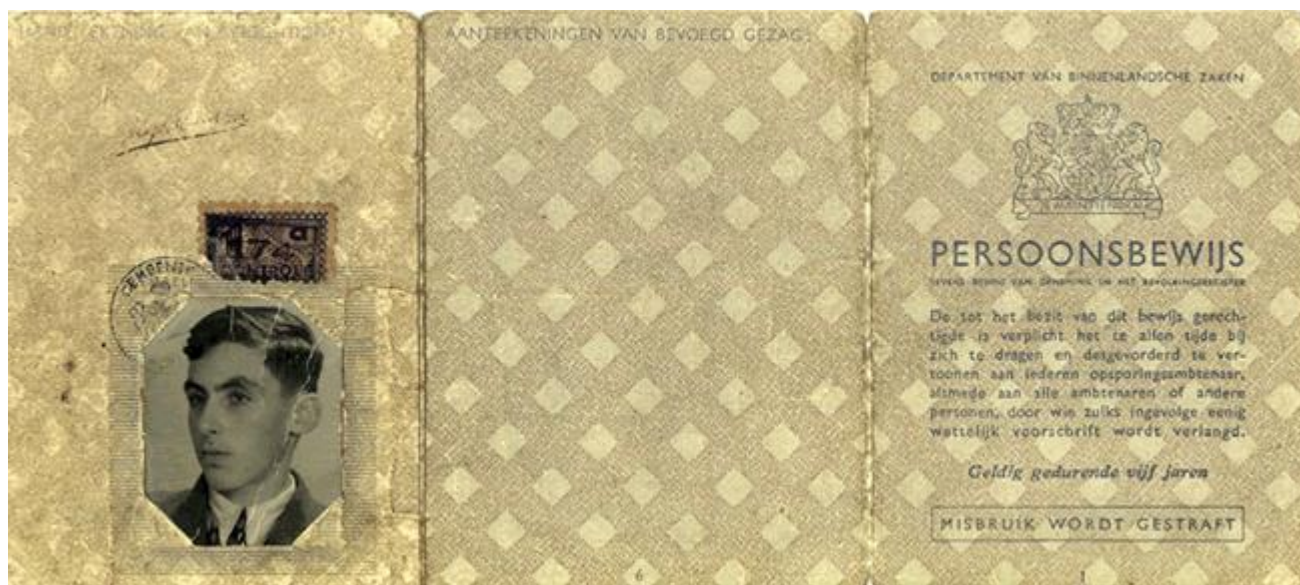
Jaap de Levie, Amsterdam - America

Midden Mei 1943 ging mijn hele familie onderduiken, omdat mijn oudste zus en ik van de Joodse Raad een notificatie ontvingen om ons bij de Hollandse Schouwburg aan te melden voor 8.00 uur 's avonds. Wij waren niet meer gedekt door mijn vader, Herman de Levie, een psycho-analyticus. Na een paar dagen verborgen te zijn bij een vrouwelijke collega van mijn vader, bracht die mij naar America in Noord-Limburg, waar ik onderdak kreeg bij de familie Derks. Daar waren ongeveer 10 onderduikers, de meesten ouder dan ik, die toen net 16 jaar was. Een van de onderduikers was Ben Derks. 's Avonds liepen wij ongeveer een kilometer het veld in naar een schuilkelder onder het graanveld. De laatste veegde de voetstappen weg.

Omdat ik ondergedoken was, wist officieel niemand in America van mijn aanwezigheid. In januari 1944 woonde ik een korte tijd bij een onderwijzersgezin, maar in maart 1944 kwam ik bij de familie Van Dijk aan de Zuidkant van de spoorweg Venlo-Eindhoven, waar ik eerst met de zoon Theo in een schuilkeldertje onder de asperges sliep. Na een maand gingen we naar een lege paardenstal een kilometer van de boerderij af.

Toen de Engelse aanval op Nijmegen en Arnhem plaatsvond - ik herinner mij de vele vliegtuigen nog, die wij konden zien en horen - werd de Peel een deel van de oorlog. Een maal werd ik door een Duitse soldaat beschoten, maar gelukkig mikte hij niet goed.

Begin oktober 1944 konden wij niet meer in de boerderij blijven - opdracht van de Duitsers - en vluchtte de familie Van Dijk met mij naar Sevenum, waar mijn jongere broer Bob was ondergedoken.

(vals) persoonsbewijs van Jaap de Levie

Razzia

Op 8 Oktober 1944 ging ik met alle anderen naar de kerk, en werd daar door de Duitse SS omsingeld en bevolen naar Venlo te lopen, naar het spoorstation. Mijn jongere broer zat ook in de kerk in Sevenum, en zag dat ik weggevoerd werd.

Ik herinner mij niet de registratie in een kamp bij Wuppertal, maar wel dat wij een stuk brood kregen, dat ik opspaarde om te eten na een ontsnapping van de trein. De afgesloten veewagens staan mij nog scherp in het geheugen!

Vader Van Dijk, zoon Theo en ik besloten uit de trein te springen, wanneer die in een bocht langzamer zou rijden. Vader en Theo deden dat dan ook, maar de trein reed al weer te snel voor mijn sprong. De Van Dijcks vonden een boer niet ver van de grens in Duitsland, en kwamen na de oorlog weer naar America.

Ontsnapt en weer gevangen

De volgende dag stopte de trein en mochten de gevangenen even uit de trein. Ik verstopte mij achter een bosje en zag de trein vertrekken. Dat was ten Oosten van Paderborn, in het gebied van Lippe. Ik liep naar de kathedraal van Paderborn, waar ik mij bezon op wat te doen. Die nacht sliep ik in een hooiberg ten noorden van de stad.

Ik ging op weg naar Bielefeld, om dan via Osnabruck naar Nederland te gaan. Onderweg stal ik een fiets van een boerderij, om vlugger te gaan, maar in Halle, Westfalen, werd ik door een gendarme aangehouden. Die vroeg mij hoe ik aan die fiets gekomen was, en ik vertelde hem dat ik die geruild had voor een horloge. Hij keek naar mijn linker pols, en zag daar niet de gebruikelijke huidverkleuring van onder een horloge. Er had net een inbraak plaatsgevonden in een voedselafabriek in de buurt door buitenlandse arbeiders, en ik was een verdachte, dus werd ik in een Gestapo-gevangenis in Bielefeld geplaatst.

Dat was geen luxe hotel, maar een schoollokaal met 47 of 48 gevangenen, op stro. Slapen mochten wij niet, wanneer de Gestapo binnenkwam, dus moesten wij luisteren naar de laarzen in de gang. Omdat er luizen waren, moest het stro weg. Een dag sloeg de Gestapo twee gevangenen in de zaal met kettingen dood, terwijl alle andere gevangenen er omheen stonden; dat herinner ik mij nog levendig!

Na twee weken werd ik overgebracht naar de gewone gevangenis in Bielefeld, omdat mijn (valse) naam de Lara niet op enige Duitse lijst stond. Na nog eens vier weken kwam ik 'vrij', na een rechtszitting waar ik niet bij was vanwege een luchtaanval, op 21 november 1944. Het stelen van een fiets door een minderjarige was blijkbaar zes weken gevangenis in Duitsland in 1944.

Achterkant van het valse persoonsbewijs, op naam van Jacobus Bernardus de Lara, geboren in Paramaribo

Dwangarbeid

Ik werd naar een kamp van dwangarbeiders gebracht, die werkten voor Duekopp Maschinenbau-Gesellschaft in Bielefeld. Dat kamp was een tijdelijke behuizing, omdat bommen de permanente behuizing had verwoest. De morele toestand leek mij niets, en de volgende morgen vroeg ik een verplaatsing aan bij de kampcommandant. Mijn Duits van de HBS in Amsterdam was goed, en ik leek geen goede werker met een gewicht van 45 kg.

Hij verplaatste mij naar een kleine fabriek in Halle, waar ik later de gendarme ontmoette die mij gearresteerd had. Ik werd tewerkgesteld om camouflageverf op kanonnen te spuiten, maar klaagde dat die werkzaamheid niet goed voor mijn gezondheid was als minderjarige, en kreeg een andere baan, die van hydraulische olie toevoegen aan ingeschoten kanonnen.

Ik moest 72 uur per week werken, maar als minderjarige kreeg ik geen extra eten. Er waren 17 andere Nederlanders, allemaal vrijwilligers, nazi's en antisemieten, hetgeen mijn aanwezigheid tussen hen niet gemakkelijk maakte.

Een katholieke pastoor in Halle en diens huishoudster gaven mij kleren en voedsel, en ik werd gedoopt. Zonder die hulp had ik het zeker niet overleefd!

Na een paar maanden begon de fabriek met twee diensten. Ik kreeg een nieuwe baas, die van de productie niets wist, maar geen nazi was. Ik moest hem helpen met de administratie, en ik kreeg wat meer vrij. De bombardementen van Bielefeld na de slag van de Bulge (het Ardennenoffensief) werden intensiever, maar 'mijn' fabriek werd nooit getroffen, en evenmin de grote elektriciteitscentrale in Osnabrück, wiens schoorsteen wij konden zien. Wel bombardeerden de Engelsen de spoorwegen,

zodat onze kanonnen niet weggevoerd konden worden, en de onderdelen onze fabriek niet konden bereiken.

In maart 1945 werden zeven werkers aan zeven bomen opgehangen, en moesten alle dwangarbeiders langs die bomen lopen.

De Fremdenpas van Jaap de Levie, van 23 december 1944 in Halle

Vrij

Op 1 april werden wij van de fabriek naar het kamp gezonden 'vanwege onderbreking van de elektriciteit', wat een leugen was. De geallieerden waren in de buurt. Ik ontsnapte uit het kamp en liep naar Halle, maar toen ik stromen gevangenen zag, die onder Duitse bewaking naar het oosten moesten lopen, durfde ik niet verder, en keerde naar het kamp terug. De Duitsers waren gevluht met al het voedsel.

De volgende dag werd een voedselabriek in Halle door arbeiders geplunderd. Die avond kwamen Duitse soldaten terug in het kamp, maar deden geen kwaad.

De meer dan duizend Russische militaire gevangenen namen het kamp over, en bleken wapens te hebben, waarmee zij de 'Westarbeider' bedreigden. Die zondag was ik vanwege mijn kennis van het Engels gekozen om contact te maken met de geallieerden, hetgeen ik deed in Halle. Een Engelse luitenant kwam, maar de Russen geloofden niet hij een echte Engelsman was en sloten hem op in de aardappelkelder van het kamp!

Na een paar dagen gebrutaliseerd te zijn door de Russen, leidde ik de Nederlanders westwaarts. Voorbij Munster werden wij door Belgische militaire politie gestopt, en bij een Duitse boer ondergebracht.

Na twee weken daar te zijn geweest, kwam een konvooi van het Nederlandse leger ons ophalen. De commandant van die vrachtwagens was een oom van mij!
Zo kwam ik weer terug in Limburg op 22 April, en ging ik nog een paar weken naar school in Venlo.

Na de oorlog

Wij hadden alle ooms en tantes, en neven en nichten verloren, maar ons gezin kwam intact uit de oorlog. Ik ging geneeskunde studeren in Amsterdam, nadat een speciale wet was aangenomen in het parlement voor zeven studenten zoals mijzelf, die niet in de laatste klas hadden gezeten aan het eind van de oorlog, maar zeker zouden zijn overgegaan naar die klas, als zij niet ondergedoken waren.

Ik werd arts op 7 oktober 1953 en emigreerde naar de USA in december 1953, waar ik mij specialiseerde in de neurologie, neurochirurgie en oogheelkunde. Ik had ruim 36 jaar mijn eigen praktijk, tot eind 1996.

Ik heb nog steeds contact met de families Derks en Van Dijk, en bezocht hen twee jaar geleden.

Mijn grootste moeilijkheid gedurende en na de oorlog was het feit dat mijn vader zijn vier kinderen nooit iets had verteld van wat Joods was, in godsdienst of in cultuur. Toch moest ik van de openbare school af - de 2de HBS-B aan het eind van de van Baerlestraat in Amsterdam -, moest een ster dragen, mocht niet meer naar de bioscoop, en moest uiteindelijk onderduiken.

Mijn besnijdenis was het enige Joodse dat ik bezat, en dat maakte mijn leven tussen 17 of 18 Nederlandse nazi-vrijwilligers in het werkkamp, en in de gevangnissen erg moeilijk. Toen mijn oom het konvooi vrachtwagens bracht om ons naar huis te brengen, vroeg ik hem of ik mijn werkelijke identiteit aan mijn mede-Nederlanders uit het werkkamp zou moeten openbaren. Hij zei: 'ja.'
Die nazi-werkers wilden het niet geloven, omdat men Joden zo onmiddellijk aan hun uiterlijk en vooral aan hun vals gedrag dachten te kunnen herkennen!

